

26.07.2008

Buorit meassostallit!

Mus lea illu ja gudni buktit sámedikki dearvvuodagaid Vuohču Sámi márkaniidda. Vuohču lulágeahčen lea luoddaguoras galba, man mielde mátkkálaš lea bohtán sámi poartta lusa. Vuohču leanai lulimus Suoma eakti sámi čoahkkebáikkiin, gos sápmelaččat orrot luonddu- ja kulturbirrasistiset ja barget árbevirolaš ealáhusaideasetguin, eandalit bohccuiguin, muhto maiddái eará luondduealáhusaiguin. Lagašhistorjjás badjelaš čuođi jagi duohken diehtit, ahte Vuohču dálá sámi orrun gullá 1800-logu rádjegiddemiid daguhan stáhtaid vuoibmebargguide, mas cagge sápmelaš árbevirolaš ealáhusaid, earenoamážit johhti boazoaláhusa, rasttildit rájiid ealáhusdárkkuhusa. Sápmelaččaide čuohcán stáhtalaš doaimmaid čielga čujuhussan leatnai leamaš rádjegiddemat, main leat leamaš maid viiddes váikkuhusat sápmelaččaide orrumii ja maid mielde sápmelaččat bákkuhuvvoje ohcalit ollásii odđa viidodagaide guhkás daláš árbevirolaš orrunguovlluineaset. Vuohču guovlu fála sápmelaččaide odđa ruovttubáikki, mii dagai vejolažžan árbevirolaš kultuvrra mielde ealáhusaiguin bargama. Lihkus Vuohču šattai nanu sápmelaš searvvušvuohta ja identiteahhta, mat leaba buktán Suoma sámiid ruovttuguvlui rikkes ja earenoamáš sámi kultuvrra. Vuohču guovllus leat badjánan sámi dáiddárat, dutkit ja mearkkašahhti servodatlaš váikkuheadjit. Dán riggodagas Vuohču sáhtá leat earenoamáš čavlaí.

Arvoisa markkinaväki!

Minulla on ilo ja kunnia tuoda saamelaiskäräjien tervehdys Vuotson Lapin markkinoille. Vuotson kylän eteläpäässä on kyltti, jossa todetaan tultavan saamenmaan portille. Vuotso onkin eteläisin Suomen aidoista saamelaiskeskittymistä, jossa saamelaiset asuvat luonnon- ja kulttuuriympäristösään harjoittaen perinteisiä elinkeinojaan, etupäässä poronhoitoa, mutta myös muita luontaiselinkeinoja. Lähihistoriasta noin 100 vuotisista ajoista tiedämme, että Vuotson nykyinen saamelaisasutus liittyy 1800-luvun rajasulkujen aiheuttamaan valtiollisiin voimannäytteisiin, joilla estettiin saamelaiden harjoittamia perinteisiä elinkeinoja, erityisesti jutaavaa poronhoitoa, ylittämästä rajat elinkeinotarkoituksessa. Saamelaisiin kohdistuneen valtiollisten toimien selkeänä osoituksena ovatkin olleet rajasulut, joilla on ollut myös kauaskantoisia saamelaiden asutuskuvaan liittyviä vaikutuksia, ja joilla saamelaiset pakotettiin hakeutumaan kokonaan uusille alueille kauas silloisilta perinteisiltä asuinalueiltaan. Vuotson alue tarjosi saamelaisille uuden kotipaikan, joka mahdollisti perinteisten elinkeinojen ja kulttuurin harjoittamisen. Onneksi Vuotson alueelle muodostui vahva saamelainen yhteisöllisyys ja identiteetti, jotka ovat tuoneet Suomen saamelaisalueelle rikkaan ja omaleimaisen saamelaiskulttuurin. Vuotson alueelta on noussut esille saamelaistaiteilijoita, tutkijoita ja merkittäviä yhteiskunnallisia vaikuttajia. Tästä voimavarasta Vuotso voi olla erityisen ylpeä.

Márkanárbevierru čatnasa lávga Sámi historjái, márkanat leat leamaš Sámi historjjás deháleamos gálvolonohallan-, gávppašan- ja sosiála dáhpáhusat, maidda leat bohtán logiid miillaid duohken dábálaččat heargeráidduin. Márkanat leat leamaš Suomas sápmelaččaide ja láddelaččaide dehálaš deaivvadanbáikkid. Márkanárbevierru lea seilon nanusin gávpotluvvama ja Interneahtta-áiggenai, ja dat lea buorre ášši. Márkanat leat earenoamážit sosiála ja servodatlaš dáhpáhus, maid bakte sáhtá sirdit báikkálaš kulturiešvugiid ja maid ovddidit guovllu geasuhusa.

Markkinaperinne kytkeytyy läheisesti Lapin historiaan, markkinat ovat olleet Lapin historiassa tärkeimpiä tavaranvaihto-, kaupankäynti- ja sosiaalisia tapahtumia, jonne on tultu aina satojenkin ki-

lometrien takaa yleensä pororaidoilla. Markkinat ovat olleet saamelais- ja suomalaiskulttuurin tärkeitä kohtaamispaikkoja. Markkinaperinne kertoo oleellisesti saamelaisten ja suomalaisten yhteisestä historiasta. Markkinaperinne on säilynyt vahvana kaupungistumisen ja Internet-aikakauden aikanakin ja se on erinomainen asia. Markkinat ovat ennen kaikkea sosiaalinen ja yhteisöllinen tahtuma, joiden kautta voidaan välittää paikallisia kulttuuripiirteitä ja myös edistää alueen veto-voimaisuutta.

Márkanárbevierru lea vuodđuduvvan álohii searvvušvuhtii ja earenaomážit dálá áigge márkaniid duohken leat aktiiva báikkálašsearvvit. Searvvit leat mávssolaččat árbevieruid ja searvvušvuoda sealluheadjit, Vuohču gilisearvvi lágidan márkanat leat dás hui buorre ovdamearka. Searvvit ja daid aktiivavuohka dáhkidit Sámi giliid seailuma ealasin ja árbevieruid seailuma maiddái boahhte buolvvaide. Servviid bargan bargu lea hui dehálaš, ein deháleabbo globála máilmmis. Gilisearvvit ja daid dahkan ovttasbargu álbmotlaš searvamiid bakte lea čájehuvvon buorrin ovttasbargovuohkin, muhto buot searvebargui dákkár ovttasbargu ii heive.

Markkinaperinne on pohjautunut aina yhteisöllisyyteen ja erityisesti nykyisin markkinoiden takana ovat aktiiviset paikallisyhdistykset. Yhdistykset ovat tärkeitä perinteiden ja yhteisöllisyyden säilyttäjiä, Vuotson kyläyhdistyksen järjestämät markkinat ovat tästä erinomainen esimerkki. Yhdistykset ja niiden aktiivisuus takaavat Lapin kylien säilymisen elinvoimaisena ja perinteiden säilymisen myös tuleville sukupolville. Yhdistyksien tekemä työ on hyvin tärkeää, yhä tärkeämpää globalisoiduvassa maailmassa. Kyläyhdistykset ja niiden tekemä yhteistyö kansallisten yhteenliittymien kautta on osoittautunut hedelmälliseksi yhteistyömuodoksi, mutta kaikkeen järjestötoimintaan tällainen yhteistyö ei sovi.

Sámi servviid gárganeami mihtilmas viggamuš lea mañimus áiggiid leamaš oččodit báikkálaš servviid dáhkkesearvvi vuollásažžan. Ballun lea earenaomážit sámi servoša siste das, ahte báikkálaš searvvit dahkkojuvvojit ovttalágánin ja dat geatnegahttojuvvojit bargat viidit koalištuvnnaid beroštumiid vuoddjin. Oainnán ahte buoremusat álbmotservodat ovdána mađi máñggaárvosáččat dat lea – ealli, rikkis ja máñggabeallásaš searvegiiddi dáhkida buoremusat máñggaárvosášvuoda olláhuvvama. Sierra organisaštuvnnaiguin lea jierpmálaš bargat ovttas, muhto duohta várran lea ahte deahtta njuolggadusaiguin stivrejuvvon ovttasbargu dahká ovttalágánin oba searvegietti.

Saamelaisen yhdistystoiminnan trendinä on viime aikoina ollut pyrkimyksenä saada ne laajemman kattojärjestön alaisuuteen. Pelkona on erityisesti saamelaisyhteisön sisällä siitä, että paikalliset yhdistykset yhdenmukaistetaan ja velvoitetaan toimimaan laajempien yhteenliittymien etujen ajajina. Näen että parhaiten kansalaisyhteiskunta kehittyy mitä moniarvoisempaa se on – elävä, rikas ja monipuolinen järjestökenttä takaa parhaiten moniarvoisuuden toteutumisen. Yhteistyötä eri järjestöjen kanssa on järkevää tehdä, mutta aitona vaarana on, että tiivis säännöillä ohjattu yhteistyö yhdenmukaistaa koko järjestökentän.

Ná geasseluomuid nohkama mielde sámi politihkka lea álgán beroštahttit sierra intressaoassebeliid. Almmolašvuodas lea sihkarit márkaneahkanai gullan, ahte čakčat álggaha barggus bargujoavku, man bargun lea dahkat evttohusas Suoma lánkaásaheami oazžuma dássái, mii dagalii vejolažžan álgoálbmogiid vuogatvuodaid ILO 169-soahpamuša ratifiserema. Suomas soahpamuš guoská sápmelaččaid ja oassebeallin barggus leat Suoma stáhta ja sápmelaččat. Sámediggi sápmelaččaid virggálaš ovddasteaddjin vuolga bargui mielde. Hálidan dás dadjat, ahte sámi vuogatvuodaid ovddideapmi ii váldde earáin maidege eret. ILO 169-soahpamuša ratifiseren ja sápmelaččaid vuogatvuodaid ovddideapmi guoská dušše sápmelaččaid. Sámedikki dárkkuhussan lea geahččalit buoridit buohkaid geat orrot sámiid ruovttuguovllus, sihke sápmelaččaid ja suomelaččaid, guovlluhálddaha bálvalusaid ollislaččat ILO 169-soahpamuša ratifiserema mielde. ILO-soahpamuša čuolbmámus gažaldagat gullet eanan- ja čáhcevuogatvuodaide. Ášši guoská dušše stáhta hálddašan

eanan- ja čáhceviidodagaid, priváhta olbmuid eananomasteapmái ii leat ágga seahkánit iige sámediggi dákkára boađe vuodjitge.

Näin kesälomien loppuessa saamelaispolitiikka on alkanut kiinnostaa eri intressitasoja. Markkina-yleisö on varmaankin kuullut julkisuudessa, että syksyllä aloittaa työnsä työryhmä, jonka tehtävänä on tehdä ehdotuksensa Suomen lainsäädännön saamiseksi tasolle, joka mahdollistaisi alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan ILO 169-sopimuksen ratifioimisen. Suomessa sopimus koskee saamelaisia ja osapuolina työssä ovat Suomen valtio ja saamelaiset. Saamelaiskäräjät saamelaisten virallisena edustajana lähtee työhön mukaan. Haluan tässä todeta, että saamelaisten oikeuksien edistäminen ei ole muilta pois. ILO 169-sopimuksen ratifiointi ja saamelaisten oikeuksien edistäminen koskee vain saamelaisia. Saamelaiskäräjien tarkoituksena on yrittää parantaa kaikkien saamelaisalueella olevien, sekä saamelaisten että suomalaisten, aluehallinnon palveluja kokonaisvaltaisesti ILO 169-sopimuksen ratifioinnin myötä. ILO-sopimuksen kiistanalaisimmat kysymykset liittyvät maa- ja vesioikeuksiin. Asia koskee vain valtion hallinnassa olevia alueita, yksityisten maan omistukseen ei puututa eikä saamelaiskäräjätkään tule tällaista ajamaan.

Sámedikki ja Suoma stáhta bargojovkui oassálastin lea beroštahtán earánai oassebeliid. Suoma sámi guovddássearvi lea almmolaččat vuodján vuommálaččat dan, ahte das galggalii leat ovddastus máinnašuvvon bargojovkkus. Ášši lea ovtačilggolaš, virggálaš oktavuodain Suoma sámiid beales sáhtta doaibmat dušše sámediggi, dat lea áidna válggain välljejuvvon representatiiva orgána, mii sáhtta ovddastit buot sápmelaččaid beroštumiid. Searvi, mii gohčoda iežas sámi guovddássearvin vaikko badjel guokte goalmádasa buot sámi servviin eai leat dan lahttusearvvit, ii leat representatiiva orgána, mii sáhtta ovddastit buot sápmelaččaid beroštumiid. Politihkalaš doaibma gullá dušše sámediggái. Dákkár gáibádusat leat dego journalisttat dadjet beatnatbeivviid oddasat ja gáibádusat. Anán árvvus álbmotsearvebarggu, muhto dat ii galgga seaguhuvvot virggálaš politihkalaš bargui eaige searvvit sáhte gáibidit alcceseaset dakkár rollaid, mat gáibidit representatiivavuoda. Demokraattija ferte gudnejahtit.

Saamelaiskäräjien ja Suomen valtion työryhmään osallistuminen on kiinnostanut muitakin tahoja. Suomen saamelaisten keskusjärjestö on julkisuudessa ajanut voimakkaasti sitä, että sillä olisi oltava edustus kyseisessä työryhmässä. Asia on yksiselitteinen, virallisissa yhteyksissä saamelaisten puolesta voi Suomessa toimia vain saamelaiskäräjät, se on ainoa vaaleilla valittu edustuksellinen demokraattinen elin. Järjestö, joka kutsuu itseään saamelaisten keskusjärjestöksi vaikka yli kaksi kolmasosaa saamelaisyhdistyksistä eivät ole sen jäsenyhdistyksiä, ei ole edustuksellinen elin, joka voi edustaa kaikkien saamelaisten etua. Poliittinen toiminta kuuluu vain saamelaiskäräjille. Tällaiset vaatimukset ovat kuten toimittajat sanovat, mätäkuun uutisia ja vaatimuksia. Arvostan kansalaisjärjestötoimintaa, mutta sitä ei tule sekoittaa viralliseen poliittiseen toimintaan eivätkä järjestöt voi vaatia itselleen sellaisia rooleja, jotka edellyttävät edustuksellisuutta. Demokratiaa on kunnioitettava.

Bargojovku boahá gullat sámi servviid dássebealagit ja bealaheamit, dego maid suohkaniid ja eará oassebeliid. Sámediggi ii sáhte mange dilis bidjat sierra álbmotservviid dehálašvuohaortnegii iige dat sáhte addit mange organisašuvdnii ovdavuogiatvuoda dušše daid namaid dehe gáibádusaid garasvuoda vuodul. Sámediggi meannuda buot sámi servviiguin dássebealagit ja dan deaddočuokkis lea vuohččan báikkálaš sámi servviid doarjun. Sámediggi ii sáhte duvdit dakkár barggu, man ulbmilin lea mannat sámedikki meaddel álbmotlaš dehe riikkaidgaskasaš dásis. Mii dárbbahit aktiiva álbmotdoaimma, mii viggá doaibmat sámi kultuvrra ja –servoša ovddasmannin. Kritihkka oážžu ja galgánai čujuhit sámedikki guovdu – muhto álbmotsearvi ja representatiiva lánkaásahan demokraattija, dehege sámedikki barggut ja doaibma galgá adnojuvvot mielas ja searveráhkadusa olis. Dákkár doaimma sámediggi doarju ja boahá doarjut.

Työryhmä tulee kuulemaan saamelaisjärjestöjä tasapuolisesti, kuten myös kuntia ja muita tahoja. Saamelaiskäräjät ei voi myöskään missään tilanteessa asettaa eri kansalaisjärjestöjä paremmuusjärjestökseen eikä voi antaa millekään järjestölle etuoikeuksia vain niiden nimen tai vaatimuksien kuvuuden perusteella. Saamelaiskäräjät kohtelee kaikkia saamelaisjärjestöjä tasapuolisesti ja sen painopiste on ennen kaikkea paikallisen saamelaisyhdistystoiminnan tukeminen. Saamelaiskäräjät ei voi tukea sellaista toimintaa, jonka tarkoituksena on sivuuttaa saamelaiskäräjät kansallisella tai kansainvälisellä tasolla. Me tarvitsemme aktiivista kansalaistoimintaa, joka pyrkii toimimaan saamelaiskulttuurin ja -yhteisön edelläkävijänä. Kritiikkiä ja valvontaa saa ja tuleekin osoittaa saamelaiskäräjiä kohtaan – mutta kansalaisjärjestön ja saamelaisen edustuksellisen lakisääteisen demokratian, eli saamelaiskäräjien tehtävät ja toiminta on pidettävä mielessä ja yhdistysrakenteen puitteissa. Tällaista toimintaa saamelaiskäräjät tukee ja tulee tukemaan.

Vuohču márkanat dollojuvvojit eakti ja ealli kulturbirrasis ja earenoamáš ilolaš lean das, ahte guovllu sámii boazoealáhuskultuvra lea hui bures ovdan márkaniiid lávdin gárddi hámis. Nubbi stuora illu lea nanu duodjeárbevieru oidnon márkaniiid čájáhuseain ja vuovdingálvvuid joavkkus. Eakti duodjeárbevierru galgá doalahuvvot nannosit – eat dárbbat árbevirolaš dujiideamet kopijaid riikkain, gos dat leat duddjohuvvon hálbái ja soitet vel mánnabargofámuin barggahuvvon. Duodjeárbevieru gáhtten dárbbaha sierradoarjaga – earenoamáš buorre vuohki dasa livččii čuohppat dáiddaárbevieru árvolássivearru dehe geahpidit vearrođási.

Vuotson markkinat vietetään aidossa ja elävässä kulttuuriympäristössä ja erityisen iloinen olen siitä, että alueen saamelaisponhoitokulttuuri on vahvasti esillä markkinoiden näyttämönä poroerotusaitauksen muodossa. Toinen suuri ilonaihe on vahvan käsityöperinteen näkyminen markkinoiden näyttöksissä ja myyntitavaroiden joukossa. Aidosta käsityöperinteestä tulee pitää tiukasti kiinni – emme tarvitse halpatuontimaissa mahdollisesti lapsityövoimalla tehtyjä perinteisten käsitöidemme kopioita. Käsityöperinteen vaaliminen tarvitsee erityistukea – erinomainen keino siihen olisi poistaa taidekäsityöltä arvolisänvero tai vähintään alentaa verotaso.

Vuohču sámisearvuš lea beakkán ealli ja rikkis duodjeárbevierustis ja boazobargokultuvrrastis. Sámi musihkkaarbevierru eallá Vuohču guovllus nanusin. Sáme giela dilli ja sajádat Vuohču guovllus ja Soađegili suohkanis lea doaivvu mielde mieđaid mieđaid buorráneame, giellabeassidoaibma ja dan joatkin lea earenoamáš dehálaš guovllu sámii kultuvrra ja –giela boahhteáigái. Sáme giela ja sámii kultuvrra dorvvasteapmi gáibida maid Soađegili suohkanis sierradoaimmaid – sáme giela, sámii duodje- ja luohteárbevieru seailun ja ovdáneapmi galgá dorvvastuvvot. Sámi kultuvra lea riggodat Soađegili suohkanii. Suohkan galgá leat čeavlái rikkes sámii kultuvrrastis – ja dákkár márkanat leat buorin čujuhussan sámii kultuvrra riggodagas ja mearkkašumis.

Dáiguin sániiguin buvttán iežan dearvvuodagaid ja sávan jagi 2008 Sámi márkaniiidda lihku ja menestumi.

Vuotson saamelaisyhteisö on tunnettu elävästä ja rikkaasta käsityöperinteestään ja ponhoitokulttuurista. Saamelainen musiikkiperinne elää Vuotson alueella vahvana. Saamen kielen tilanne ja asema Vuotson alueella ja Sodankylän kunnassa on toivon mukaan pikku hiljaa paranemassa, kieli- pesätoiminta ja sen jatkaminen on ensiarvoisen tärkeää alueen saamelaiskulttuurin ja –kielen tulevaisuudelle. Saamen kielen ja kulttuurin turvaaminen vaatii myös Sodankylän kunnalta erityistomia – saamelaisen käsityöperinteen, joikumusiikin ja kielen säilyminen ja kehittyminen on turvattava. Saamelaiskulttuuri on rikkaus Sodankylän kunnalle. Kunnan tulee olla ylpeä rikkaasta saamelaiskulttuuristaan - ja tällaiset markkinat ovat hyvä osoitus saamelaiskulttuurin rikkaudesta ja merkityksestä.

Näillä sanoin tuon tervehdykseni ja toivotan vuoden 2008 Vuotson Lapin markkinoille menestystä.